

Olje- og Energidepartementet
Oslo

19.08.2019

Om forslaget til nasjonal plan for vindkraft og problemer i ekskluderingsområder

Resymé: En nasjonal ramme for vindkraft er under utvikling. I denne foreslås at et antal områder skal ekskluderes: Vindkraft skal ikke bygges der. Ekskludering er det sterkeste uttrykket i forslaget og hvordan dette kommer til å praktiseres av NVE er avgjørende for slike områders framtid. Et viktig spørsmål er om det er rett og rimelig at den ansvarlige myndigheten bevilger konsesjon i ekskluderingsområder og dermed saboterer ekskluderingsforslaget? Slike konsesjoner – gamle som nye - bør gjøres ugyldige. Isteden foreslås bør løsninger presenteres som kan gi verdiskaping og oppfylle nasjonale mål. Et eksempel på de konflikter som kan oppstå, presenteres i det følgende. Eksempelet er konkret og viser at det vil være mulig å forene naturinteresser med verdiskaping i passende former. Med vindkraft blir det negativt for begge deler.

Politikk

Det er högkonjunktur for vindkraft ikke minst opinionsmessig. Vindkraftverk vokser opp som sopp i jorden og trenger seg fram overalt. Vindkraft ses som en viktig løsning for holdbar fornyet energiproduksjon. Vindkraftindustrien har med andre ord vind under vingene og den agerer kraftfullt. Dessuten gis støtte fra myndigheter og forskning om ny teknikk for å utnytte vindkraft. Under de seneste årene har protester mot en oppfattet uhemmet og uforsvarlig utbygging av vindkraft framkalt sterke reaksjoner. Disse kommer nå daglig fra engasjerte privatpersoner, naturvernsorganisasjoner, politikere i mange kommuner, nesten folkeopprør som på Frøya, og fra forskere. En forsker, professor Odd Helge Gilja, hevder, (Aftenposten 13.6.2019) med henvisning til en FN-rapport utført av 145 forskere fra 50 land, at vindkraft på land må stoppes. Dette kommer ikke til å skje, men forandringer i den politikk som føres, synes nå å være på vei i Norge. Helt nylig understreket energiministeren at "to forhold skal være förenende for utbygging av ny lønnsom vindkraft: Prosjektene skal ha lokal støtte og det skal være behov for vindkraften" (citater). Behov for vindkraft som krav representerer noe nytt i vurderingen av slike prosjekter. Dessuten skal de være lønnsomme. I politisk sammenheng betyr dette at skal de være samfunnsøkonomisk lønnsomme. Dette er en klar uttalelse som også må oppfattes som krav. De forventes påvirke

praksis i saksbehandlende myndigheter først og fremst Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE).

Et viktig, men et lite skritt i fornyelse av vindkraftspolitikken, ble tatt 1. april 2019 da et forslag til nasjonal ramme for vindkraft ble presentert i Nationalteateret. Det politiske ansvaret for utbygging av vindkraft hviler i Olje- og Energidepartementet (OED) og Miljødepartementet (MD). Statsrådene Kjell-Børge Freiberg (OED) og Ola Elvestuen (MD) deltok i møtet og uttrykte sin støtte for forslaget. Sterkere politisk markering kan et slikt forslag neppe få. Dette at det er fremmet et forslag til ny nasjonal ramme for vindkraft, må tolkes som at politikere og myndigheter har begynt å ta til seg kritikken mot den – som mange oppfatter det – ville utbyggingen av vindkraft. Konsekvenser av fortsatt etablering har nå i august måned 2019 blitt veldig tydelige for ledelsen på høyeste politiske nivå.

Så hva går dette forslaget ut på? Oppdraget om å utarbeide et forslag til ny nasjonal ramme for vindkraft ble gitt til Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) og Norges Miljødirektorat i samarbeid med Riksantikvarien som representant for kulturområdet. Etter et omfattende utredningsarbeid, ble det presentert en inndeling av landet i to slags områder. Områder som ble vurdert som passende for utbygging av vindkraft (13) og områder hvor det ikke skal oppføres vindkraft på grunn av naturmangfoldhensyn. Det sterkeste uttrykket for stopp for vindkraft, er ekskludering som betyr at det skal være utelukket å oppføre vindkraft i et område. NVE fikk oppgaven å presentere forslaget og det må understrekes at NVE helt sluttet seg til det forslag som er ute på høring. Tiltaket om en ny nasjonal ramme for vindkraft forventes å bli tatt hensyn til ved pågående behandlinger av søknader konsesjon for vindkraft. Det blir umulige situasjoner og unødvendige konflikter hvis NVE bevilger konsesjoner for vindkraft i områder som i rammen er klassifiserte i gruppen ekskludering av vindkraft.

Protestene mot utbygging av vindkraft er rettet mot utbygging i de 13 områdene som anses egnet for vindkraft. Ingen har – såvidt det er kjent – protestert mot at noen områder i forslaget ekskluderes for vindkraft. I utredningen for forslaget er argumenteringen for ekskludering tydelig og bygger på kriterier for ekskludering satte av NVE. Det er derfor rimelig å forvente at forslaget allerede nå føres inn i praktisk behandling av pågående konsesjonssaker i NVE. Det ville være i linje med den tydelig uttalte politiske intensjonen. Planlagt oppføring av vindkraftverk i ekskluderingsområder kan da stoppes og langsiktige negative konsekvenser hindres.

NVE i praksis og i lyset av forslaget til nasjonal plan for vindkraft

Det som ikke burde ha kunnet skje, har i virkeligheten når det gjelder vindkraftpolitikk og praksis helt nylig inntruffet. Det gjelder en konsesjonssak i område 19A. Ett område i forslaget til nasjonal plan for vindkraft har betegnelsen 19A.

Området 19A i forslaget til nasjonal ramme for vindkraft, er et geografisk område i ytre Sunnfjord og ytre Sogn hvor kystsonen i kommunene Askvoll, Fjaler og Sogn inngår. Området er omlag 4-5 mil langt (syd-nord) og noe mer enn en mil bredt. Området er et öylandskap og har stor turist- og båttrafikk. Så godt som alle store og små fartöyer og båter tar seg gjennom to leier i området, en ytre og en indre gjennom Korssundet. Området 19A ble i forslaget om nasjonal plan for vindkraft, vurdert ekspluderende, dvs det skal ikke oppføres vindkraftverk der. Det ble begrunnet med at det er i nasjonal interesse å bevare området fritt for vindkraft. Det nasjonale ble motivert med det sterke innslaget av trekkfugler. At noe vurderes til å være i nasjonal interesse, er det sterkeste uttrykket for samfunnsmessig prioritering. Lokale interesser, for eksempel kommunale, som ikke stemmer med den nasjonale prioriteringen har følgelig liten eller ingen vekt. Det samme gjelder for fylkeskommunale aktører i vindkraftsektoren.

Midt i område 19A har en sak om vindkraft pågått siden 2009. Da ble det med sterk støtte fra Fjaler kommune, Fylkeskommunen og andre startet et prosjekt om oppføring av vindkraftprosjekt på öya Lutelandet som ligger omtrent midt i et særpreget naturområde. Allerede på 1990-tallet ble dette området utpekt og regulert for industri. Öya som er omtrent 3 kvadratkilometer stor, er den ytterste delen mot havet i Fjaler kommune og har fastlandsforbindelse med en bro. En reguleringsplan deler öya i to deler, en større del for vindkraft og en mindre del for industri. En enkel konsekvensutredning ble utført 2009 for sökanden om konsesjon for vindkraft. I konsekvensutredningen fra 2009 står: *"Vindparken er en del av den omfattende industrisatsningen på Lutelandet"*.

Konsesjon ble bevilget 2012 for to deler av vindkraftprosjektet. En del skulle være et testanlegg for vindkraft offshore, 10 MW, og en del for normal energiproduksjon 45 MW. I konsesjonsbevilgningen (NVE 8/2011) skrev NVE følgende: *"Etter NVE's vurdering er de samlede fordeler ved anlegget overveiende sammenlignet med ulempene tiltaket medfører"*. I dokumentet på 59 sider finner man ingenting om hvilke kriterier som inngikk i "avveilingen". Men NVE kunne støtte seg på følgende fra Fjaler kommune: *"Ein oppmodar så sterkt ein kan NVE om å innvilge søknaden, og vil i same sammanhang peike på den nære sammenhengen mellom vindparken og dei andre industriplanane på området"*.

Fylkeskommunene var og er hovedeier av den energikjede som fikk konsesjonen, men var også tilskynder til industri på Lutelandet. En konflikt mellom vindkraft og industri ble bygget inn fra begynnelsen og er nå blitt enda større. Men mer enn 100 klagemål fra berørte personer og bedrifter ble ikke tatt til følge ved behandlingen i NVE 2011 og ikke i 2019 heller.

I perioden 2012-2018 lå tiltaker lavt og ingenting ble oppført. Konsesjonen for testanlegget forfalt. Hösten 2018 ble det ny aktivitet i vindkrafts-prosjektet. Helt nylig, 28.6.2019, fattet NVE to vedtak i saken om vindkraft på Lutelandet. Det er vedtak som står helt i motsetning til det som skrives meget tydelig om vindkraft i område 19A, nemlig at det er i nasjonal interesse å ikke oppføre vindkraft der.

Det første vedtaket (ref. 200703458-99) er at NVE, i medhold av energiloven gir anleggskonsesjon til tiltaker som er Lutelandet Energipark AS. (Dette selskapet eies av Svelgen Kraft AS som er en del av en eierkjede som slutter i Vestland fylke (tidligere Sogn og Fjordane fylke, altså et helt offentlig eierskap). Vedtaket er om en "samlet installert effekt på 56 MW". Tiltaker hadde fra tidligere en konsesjon for testanlegget på 10 MW som tiden løpte ut for, og en konsesjon for 45 MW. NVE har såvidt det er mulig å konstatere, helt enkelt fulgt sin gamle praksis og utvidet den gamle konsesjonen til 56 MW. Dette er en handling som Miljødirektoratet har vurdert som "svært uheldig". Man kan hevde at 56 MW er noe helt annet enn den opprinnelige konsesjonen fra 2012 som ble bygget på en meget enkel konsekvensutredning fra 2009. I vedtaket om den nye konsesjonen på 56 MW finnes det ingen informasjon om mulige negative konsekvenser for framtiden. Dette kan bare tolkes som at konsekvensvurderingen fra 2009 står ved lag til tross for at miljøet i videre forstand, ser helt annerledes ut 2019 enn det var 2009. Vedtaket fra NVE om konsesjon for 56 MW bygger helt og fullt på energiloven, energiforskrift og delegering av myndighet fra OED. Naturmangfoldloven gis liten vekt i NVE's resonne-mang. Et spørsmål er da om NVE har forvaltet sin myndighet etter fvl slik alle har rett å forvente? Det vil en nærmere juridisk gransking kunne svare på. Et mer generelt politisk relevant spørsmål er om vindmølleprosjekter i konfliktsoner skal vurderes bare etter energiloven og naturmangfoldloven? Lutelandet er et godt eksempel på et prosjekt i en konfliktsone hvor mange andre interesser gjør seg gjeldende og burde ha blitt veiet inn i beslutningsprosessen.

OED i lignende saker og dette med lokal støtte

I en klagesak som har visse likheter med prosjektet på Lutelandet kom OED til at økningen fra 9 til 15 for Sandhaugen vindkraftverk etter

gjeldende regler skulle ha blitt konsekvensvurdert (ref OED 17/2331-). I NVE's behandling av saken, ble en slik vurdering ikke gjennomført. OED kom til at økningen i Sandhaugens tilfelle må betraktes som en ny konsesjon og en slik krever alltid egen konsesjonsvurdering. Man kan hevde at økningen fra 45 MW til 56 MW for prosjektet på Lutelandet også handler om en ny konsesjon og at NVE's vedtak fra 28.6.2019 om anleggskonsesjon til Lutelandet Energiverk må kjennes ugyldig ikke minst på grunn av manglende fornyelse av konsekvensvurderingen. Men også på grunn av at den er helt i strid med forslaget til nasjonal plan for vindkraft og nasjonale industriinteresser.

I nevnte vedtak fra NVE om konsesjon står i punkt 10 at en tiltaker skal utarbeide en detaljplan og en miljø-, transport- og anleggsplan. NVE fikk plandokumenter seg tilsendt i februar 2019. Planen – forkortet til MTA – ble sendt på høring og synspunkter og klager ble sendt til NVE. En vesentlig del i det som ble framført fra berørte parter, gjelder de negative konsekvenser som vil følge av vindkraft på Lutelandet. Det handler 2019 om helt andre og mye større negative konsekvenser enn de få utelukkende miljøkonsekvenser som kom fram i konsekvensutredningen fra 2009.

NVE sendte 28.6.2019 sitt vedtak (ref 201841314-46) om MTA-planen for Lutelandet vindkraftverk ut til berørte personer, bedrifter og organisasjoner med klagefrist 19.08.2019. Dette vedtaket sammen med vedtaket om konsesjon skapte umiddelbar frustasjon og skuffelse på grunn av at NVE ikke hadde tatt klagen i betraktning. Det er dessuten slik at NVE i sine vurderinger ikke viser til at NVE også har sendt ut et forslag på høring hvor det foreslås at område 19A skal ekskluderes, dvs vindkraft skal ikke oppføres i området. Dette kan bare tolkes som at NVE's ledelse ikke legger vekt på denne delen i sitt eget forslag for nasjonal plan for vindkraft eller og at NVE's interne behandling helt enkelt følger gammel praksis. I et nasjonalt perspektiv kan man konstatere at disse to vedtakene fra NVE er et konkret eksempel på konflikt mellom politikk og praksis på myndighetsnivå. NVE's to vedtak angående vindkraft på Lutelandet rammer det lokale samfunnet i Korssund, Fjaler kommune, de samarbeidende kommunene i HAFS (Hyllestad, Askvoll, Fjaler og Solund (HAFS) og videre opp på et nasjonelt nivå. Disse kommunene unntatt Solund har areal også i områder som i forslaget anses egnet for vindkraft. Solund kommune har i høringen om forslaget om nasjonal ramme uttalt følgende: *”Solund kommune ser positivt på at det vert utarbeidd ei nasjonal ramme for vindkraft på land. Solund kommunestyre er samd i vurderingane som er gjort i framlegg til nasjonal ramme med omsyn til areal i Solund kommune.”* (KOM-014/19 Vedtak)

Fjaler kommune støttet vindkraftprosjektet i starten, se ovenfor. 17.6.2019 vedtok man følgende: *”Kommunestyret vedtek vurdering i saka som sin uttale til nasjonal ramme for vindkraft”*. I forslag til Fjaler

kommunestyre 26.08.2019 noterer man at "I framlegg til nasjonal ramme for vindkraft ligg Lutelandet utanfor område vurdert som eigna til vindkraftverk". Dette kan tolkes som at kommunen ikke lenger støtter tiltakers vindkraftprosjekt på samme måte som tidligere.

Tiltaker har vist interesse av å kunne lokalisere vindturbiner også utenfor Lutelandet. Dette for å kunne forsvare en stor investering i en ny kraftledning fra Lutelandet til Hålandsfossen. I denne sammenhengen er vindkraft med 56 MW å regne som mindre prosjekt. OED har tidligere stoppet mindre prosjekt som for eksempel Vågsøy. Som sammenligning kan nevnes at 13 vindkraftprosjekter for Norsk Vind Energi AS har i gjennomsnitt 49 turbiner. Prosjekter som foretaket utvikler, har i gjennomsnitt 57 turbiner. På Lutelandet har man tenkt å sette opp 10.

Om Lutelandet

Lutelandet er topografisk sett et fattig område med bergarter og lite vegetasjon. Lutelandet har imidlertid en unik beliggenhet midt i farleden syd-nord og ut mot havet i vest. Dette er utnyttet til å oppføre en dypvannskai og utjevning av et stort industriområde (33000 kvm) som er miljøsikret. Det er investert store beløp i anlegget som ble oppført for å utføre oppgaver knyttet til offshoresektoren. En slik oppgave var opphuggingen av oljeplattformen Yme (14000 tonn) som ble avsluttet 2018. Mottakingsanlegget har kapasitet for nye liknende oppgaver, men står nå stille. En viktig grunn til dette, er den usikkerhet og økte risiko som er en følge av vindkraftprosjektet på Lutelandet. Hvis dette prosjektet får komme i gang slik tiltaker vil, blir kaianlegget i flere år dominert av transport til turbinene. Dette vil ha ødeleggende virkning på industriutviklingen: Ingen vil investere. Etter at turbinene står på plass og i drift, kommer problemene med støy av alle slag, iskast osv. I følge detaljplanen for Lutelandet vindkraft (vedlegg til konsesjonsvedtaket) vil minst tre turbiner få en plassering som stopper industriell virksomhet i det som ifølge reguleringsplanen skal være industriområde. Dette bland annet på grunn av risiko for dem som skal arbeide i industriområdet. Utgangsstøyen fra turbinene er oppgitt til 104,9 desibel. I industridelens arbeidsområde kan støyen beregnes til 85-70 desibel 250-500 meter fra turbinene. Det vil skape en kritisk arbeidsmiljø i industriorrådet.

Dette er et eksempel på konsekvenser som NVE ikke lot utrede. Da konsesjonen ble bevilget 2012 og i forutsetningene fra fylkeskommunen og dokument fra Fjaler kommune var det tydelig at man så for seg en sameksistens mellom vindkraft og industri. Kunnskap og forskning viser tydelig at slik sameksistens er og var allerede 2009 en illusjon. Forut for en konsesjonsbevilgning 2019 burde en konsekvensutredning som fanget

opp alle aspekter som er forskjellige fra 2009 vært en selvfølge. En aspekt som ikke fanges av hverken energiloven eller miljömangfoldloven er konsekvenser av vindkraft for velferd og helse på kort og lang sikt.

Det denne saken om vindkraft på Lutelandet i virkeligheten handler om, er at samfunnet må velge mellom vindkraft og industri/næringsutvikling. En av de viktigste grunnene for dette er helse- og velferdsproblemer på grunn av konsekvenser fra vindkraft i et område som dette.

Vindkraft og helsekonsekvenser

De turbiner som tiltaker vil sette opp på Lutelandet er store energi- og støymaskiner. De har ifølge produsenten en høyde på 180 meter og et vindfang på over 170000 kvm. Støyen de produserer beskrives som pulserende og periodisk. Noe er hørbart og noe er kjennbart og alltid farlig innenfor en viss radius. Mange tror at det man ikke hører eller kan måle, er ufarlig. Infralyd under 20 hz hører man ikke. Den føles og kan gi store fysiske og psykiske skader. Utgangsnivået for hørbare lyder fra de tenkte turbinene på Lutelandet er 104,9 desibel. Støyen synker ifølge beregninger for tiltakers MTA-plan til 40-45 desibel 1000 meter fra kilden. I området mellom kilden og bebyggelsen med hyttebyen skal mennesker og arbeide, ferdes og oppholde seg i miljø med 60-80 desibel.. Det betyr at de kommer til å utsette seg for en stor helserisiko. Alle biologiske arter i luften, til lands og i sjøen påvirkes negativt av så mye støy.

I Europa er stöyskader den dominerende yrkesskaden (Kilde: Abeids-tilsynet) I følge Arbeidstilsynet påvirker støy hjerte- og karsystemet, gir høyere blodtrykk, bidrar til muskelspenninger, fordøyelseproblemer med mer, påvirker ufødte barn, bidrar til muskelspenninger, virker irriterende, trettende og reduserer konsentrasjonsevnen og oppmerksomheten. Forskning ved for eksempel Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg (professor Göran Holm) og i Kanada (helsedepartementet) og WHO støtter Arbeidstilsynets syn på støy i arbeidslivet. WHO's nye guidelines for støy som bygger på forskning, er blitt mye strengere enn tidligere. En undersøkelse av forholdene på Lista, utført av TÖI, noen år etter at vindkraftverk ble oppført der, ga klare indikasjoner på de problemer som oppstår for helse og trivsel. Slike problemer dekkes hverken av energiloven eller naturmangfoldloven.

Utbygging av vindkraft i så følsomme områder som for eksempel i industriområdet på Lutelandet og nærområdet i øst med bebyggelse og virksomheter til lands og til sjöss, er politisk sett en stor sjansetaking. Forskningen gir oss nesten daglig ny kunnskap om de negative helse-, medisinske- og velferdsmessige effekter som følger med vindkraft. Forskning og ny kunnskap viser sammenhenger og årsaker. Denne

kunnskapen synes ikke å være kjent ved NVT som kanskje har egne evidensbaserte kunnskaper om slike forhold? Og er det offentlige virkelig villig til å ta en så stor risiko som det er å bevilge konsesjon for vindkraft på Lutelandet? Og med ødeleggende konsekvenser?

I NVE's dokumenter for Lutelandet vindkraft kan det ikke spores noe som kan tolkes som at NVE 2019 er bevisst hvilke velferds- og helseproblemer som følger med vindkraft. En forklaring til dette kan også være at normalt oppføres vindkraft i naturen og ikke i stor konflikt med et levende arbeids- og boendesamfunn. NVE's skrift om nabovirkninger fokuserer slike mulige konflikter. NVE har heller ikke tatt hensyn til at man regionalt har forstått at det kan oppstå konflikter med vindkraft. I Regional plan for vindkraft i Sogn og Fjordane uttrykkes dette slik: *"Vindkraftanlegg som ligg i område med stort konfliktpotensial vert i utgangspunktet ikkje prioritert"*. En slik innsikt krever 2019 av NVE en helt annen, bredere og dypere kunnskapsgrunn enn den NVE hadde da konsesjonsen opprinnelig ble bevilget. Fylkesmannen i Vestfold etterlyste mer informasjon om tiltaket på Lutelandet.

Vindkraftverkets økonomi og energibidraget

Detaljplanen for Lutelandet viser at vindkraftprosjektet opptar ca 2/3 av øya. Innenfor dette området skriver NVE i vedtaket om MTA-planen følgende (side 7): *"NVE mener det er positivt med mest mulig energiproduksjon per arealenhet, og når et areal først har fått konsesjon bør det være et mål at vindkraftverket skal produsere mest mulig kraft. En økning i inninstallert effekt må imidlertid avveies mot endrede virkninger for miljø og samfunn. Endret prosjektøkonomi kan således forventes å påvirke prosjektets samfunnsøkonomi.* Selve avveien og eventuelle endrede virkninger er ikke beskrevet i teksten. NVE har - så vidt det er mulig å bedømme - ikke gjort den avveing som nevnes. Hverken prosjektøkonomi eller samfunnsøkonomi er beregnet. Dette er en alvorlig mangel.

NVE har et merkelig effektivitetsmål: *"NVE mener det er positivt med mest mulig energiproduksjon per arealenhet"*. I tiltakerens plan maksimeres dette gjennom å sette opp 10 turbiner på liten plass. Avstanden mellom turbinene er i følge detaljplanen i gjennomsnitt mindre enn 500 meter. Anbefalt avstand er 1000-1500 meter for at turbiner ikke skal stjele vind fra hverandre.

Om prosjektet skulle kunne bli samfunnsøkonomisk lønnsomt, dvs fra en beregning og vurdering hvor alle positive og negative effekter tas med, vet man faktisk ingenting. Man burde for eksempel ha tatt med de sideinvesteringer som forutsettes for vindkraftprosjektet på Lutelandet, nemlig en 2,9 mil lang ny kraftlinje (132 kv) fra Lutelandet til Hålands-

fossen. Dette må ses som en stor og metodisk ufullstendighet tatt i betraktning budet fra OED om lønnsomhet for vindkraftprosjekter.

I NVE's nye frå 28.6.2019 vedtak om vindkraft på Lutelandet savnes altså helt samfunnsøkonomiske beregninger. I sakens historie fra 2009 har det heller ikke lyktes å finne noen slike beregninger i. Sitatet ovenfor – *"avveies mot endrede virkninger for miljø- og samfunn"* er den første kjente erkjennelse fra NVE at samfunn betyr noe og bør tas med i vindkraft-sammenhenger. Noe som NVE likevel ikke gjør. Hvis NVE hadde gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse i forbindelse med konsesjonsgivingen 2012, så er det mulig at man med de vurderinger og metoder man støttet seg på da, i en fullstendig avveing hadde gitt grønt lys for konsesjon. En konsekvensanalyse gjennomført 2018 ville med ganske stor sikkerhet ha stoppet søknaden om konsesjon på grunn av alle konflikter som finnes. 2019 er det en enda større grunn til stopp for konsesjon og vindkraft på Lutelandet, nemlig markeringen om ekskludering av vindkraft i område 19A.

Lutelandet og området omkring

En beskrivelse utført 2019 av samfunnet fra det som finnes i Korssund-området videre til Fjaler kommune, HAFS og videre demografisk og næringsmessig, vil vise tydelig at samfunnet har gjennomgått store forandringer sammenliknet med 2009. Den samfunnsøkonomiske kostnaden for oppføring av vindkraft på Lutelandet er derfor med stor sikkerhet mye større enn den mulige verdiskaping som skulle følge av prosjektet. Et eksempel: Fjaler kommune er en liten kommune med ca 3000 innbyggere, har lite industri (statistikk fra 2015 gir 24 personer).

Korssundområdet med trafikk og servis er godt besøkt og kommunens viktigste turiststed med bl a det tusen år gamle steinkorset. Fjaler og nabokommunene har et stort behov for flere arbeidsplasser og sysselsatte for å kunne holde velferden oppe på sikt. Vindkraft på Lutelandet gir ingen sysselsetting og ikke noe bidrag til verdiskaping i kommunen eller regionen. Vindkraft på Lutelandet vil med all sikkerhet tære på samfunnet. Det er en stor belastning for et så lite prosjekt.

Det er ingen overdrivelse å hevde at dette med vindkraft på Lutelandet har ligget og kommer til å ligge som et vått ullteppe over hele öya og også i nærområdet. Ingen investor vil med de forutsetninger som nå gjelder med oppføring av vindkraft med negative påvirkninger, overveie seriøst å investere på Lutelandet. Det er ingen hemmelighet at det kommunale utviklingsselskapet for Lutelandet siden 2012 ikke har fått noen til å investere i ny virksomhet på Lutelandet. Offshoresatsningen hadde andre

inisiativtakere. Den virksomhetens framtid avgjøres av om det settes opp støyende turbiner eller ikke.

Alternativ til vindkraft på Lutelandet Alternativkostnad er et mye brukt begrep i økonomisk forskning og i utredninger om investeringsalternativ. Det betyr at man regner ut hva man kan komme til å tape hvis man velger et alternativ B istedet for det man i øyeblikket tror på. En slik beregning av hva det norske samfunn skulle vinne/tape på vindkraft på Lutelandet sammenliknet med alternativ utnyttelse av denne øya på tre kvadratkilometer, er ikke gjort, men burde ha vært gjort. Eksempelvis: Vindkraft kan være alternativ A og industri- og næringsutvikling alternativ B. I 1990-årene fantiserte man om en stor og felles framtid for begge alternativene på Lutelandet, det vil si A.

Alternativ A – vindkraft på Lutelandet - er alminnelig kjent, men lite kjent når det gjelder det tekniske (modelldata for støy) for turbinene og deres oppsetting, veier mm. Om konsekvensene utover de tekniske (modelldata) har NVE ikke gitt noen opplysninger. Det eneste samfunns-messig relevante er en opplysning om lokal sysselsetting, 2 årsverk. Dette at vindkraft gir lokal sysselsetting brukes aktivt i media i argumenteringen for vindkraft. I en rapport 2019 fra konsulentforetaket THEMA produsert for NORWEA oppgis, side 22-25, at vindkraften gir positive bidrag til kommunene. Opplysningene gjelder for "gjennomsnittlige landbaserte vindkraft i Norge". Data for denne påstanden er hentet fra to vindkraft-verk Fosen og Bjerkheim. Bjerkheim har 70 vindmøller, 294 MW og produserer 1 TWh. Bjerkheim eies av Luxara, et tysk kapitalforvaltningsforetak med 2,5 milliarder Euro i investeringer. Fosen har 277 vindmøller og 1057 MW. Fosen eies av Statkraft. Disse er sannelig ikke gjennomsnittlige vindkraft. Tidligere i år uttalte Christian Rynning-Tønnesen, adm.direktør, at det som er planlagt for tre vindkraftverk, skal gjennomføres, men deretter er det slutt (Dagens Næringsliv). At små vindkraft skal kunne skape nevneverdige bidrag til kommuner, er høyst tvilsomt. Dette er konstatert for tyske forhold i forskning ved Norges Handelshøyskole.

Det protesteres mot anlegget på Lutelandet, men protestene tas ikke til følge. Om fordeler med anlegget vet man heller ingenting bortsett fra at økningen fra 45 MW til 56 MW som kan være en mulig fordel for tiltaker, men neppe for samfunnet. Det finnes ikke noe spesielt behov for energi fra Lutelandet. Alternativ A er med andre ord ufullstendig belyst. Kan man rimelig – med den mangel på informasjon og de negative konsekvenser som kommer fram, velge alternativ A?

Alternativ B, industri- og næringsutvikling på Lutelandet) og i området utenfor er ikke kjent det heller til tross for at det er minst 40 år gammelt.

En grunn er at det ikke enda er blitt analysert og vurdert. Den viktigste grunnen er antakelig at det ikke finns noen med ansvar og kompetanse for å drive på alternativet. Myndigheter har i 40 ønsket industri, men lite er blitt gjort for utvikling av industri. Kaianlegget skal likevel regnes som en viktig innsats. Det finnes noe å bygge på, men ikke mye. Det finnes industrisatsning, offshorevirksomhet på land, serviseaktiviteter, men de er usikre på grunn av alternativ A. For å finne verdier for alternativ B må man helt enkelt forutsette at alternativ A ikke gjennomføres, dvs man gir opp intensjonen om lokal samproduksjon som faktisk er innbygget i Lutelandet Utvikling (kommunalt selskap). LU's viktigste oppgave synes å ha vært å verne om vindkraftprosjektet.

Om alternativ B må man tenke om og på nytt. Det åpner for omregulering av hele öya til et område for lokalisering av mange forskjellige virksomheter i tillegg til offshore som allerede er på plass. Lutelandets strategiske lokalisering i kystsonen taler for virksomheter med marin- og offshore-orientering som kan gi konkurransefordeler nasjonalt og internasjonalt. Med frigjøring av arealet tenkt for vindkraft åpner seg en rekke muligheter for verdiskaping innenfor offshore, fiske og oppdrett på land, foretak som satser på strategiske lager, monteringsvirksomhet og til og med rekreasjon og servis. Den vestre delen av Lutelandet skulle kunne bli attraktivt for rekreasjon og konferanser med sin åpne del mot Atlanterhavet.

For å realisere alternativ B, kreves samling, samsyn, samarbeid, konkretisering og ressurser. Med vindkraften borte som alternativ, kan Fjaler kommune utarbeide en ny reguleringsplan for næringsutvikling på hele öya. Kommunen kan utlyse en idékonkurranse og innby entreprenører og investorer. Dette vil gi signaler, men det vil være utilstrekkelig. For å støtte det som finnes på Lutelandet og fortsatt utvikling, kreves det mye mer. Oppgaven er nasjonal. Det krever innsatser på regjeringsnivå (departementene for olje og energi, fisk, industri, næringsliv, miljø, mm) for å legge til rette for en kortsiktig såvel som langsiktig utvikling av et industri- og næringslivsmiljø (av type kluster) på Lutelandet. Det finnes en stor potensial for verdiskaping.

Om 10 år fra 2019 skulle miljøet på Lutelandet, hvis det bygges videre, godt kunne komme til å sysselsette 100-200 personer og indirekte en hel del til. For HAFS-området ville dette kunne bety mye mer nemlig fornyelse og utvikling av infrastruktur og økt velferd. For disse lokale samfunnene er Lutelandet en stor felles grunnressurs. Utvikling av et aktivt kluster vil ikke være i konflikt med naturen. Trekkfuglene vil ha fritt fram i luften ovenfor. Nye aktiviteter må oppfylle miljøkrav på samme måte som opphuggingen av YME måtte gjøre.

Det bør være i nasjonal interesse å skape et sentrum/kluster for profilerte virksomheter med kompetanse og kapasitet som kan hevde seg nasjonalt og internasjonalt. Området har for eksempel kontakt med et stort internasjonalt selskap, franske Veolia med mer enn 160000 ansatte i verden. Det viser at det allerede finnes en internasjonal interesse for offshorevirksomhet plassert på Lutelandet. Man har vist at det er mulig å arbeide med store offshoreprosjekter. Da må det også være mulig og nasjonalt ønskelig å bygge videre.

Utviklingen og den situasjon som området befinner seg i, viser tross alt at lokale og regionale krefter ikke er sterke nok alene til å bygge opp holdbare bedrifter. Støtte, deltakelse og investeringer utenfra. Er nødvendige. Skal en visjon om Lutelandet kunne realiseres så må nå det offentlige tre støttende til. Et forslag er derfor at OED i samarbeid med andre, oppnevner en kompetent og godt sammensatt arbeidsgruppe som innenfor en gitt tidsramme presenterer et forslag om utvikling av Lutelandet som nasjonalt senter for maritim/offshorevirksomhet. Gruppen må også foreslå organisasjon av innsats som offentlige myndigheter samordnet må gjennomføre for å raskt gjenopprette tilliten til Lutelandet som nasjonalt utviklingsområde og attraktivt for investorer. Det haster da for eksempel med å få fram en ny reguleringsplan for Lutelandet. Det vil gi signaler som investorer og entreprenører vil kunne reagere raskt på.

For at denne skisserte utviklingen – og naturmiljøet - skal ha en sjanse, må prosjektet med vindkraft på Lutelandet legges ned gjennom at konsesjonen opphves eller gjennom at eierne av vindkraftprosjektet selv viser samfunnsansvar og legger ned prosjektet. Det må bli resultatet av Olje- og Energidepartementets gransking av NVE's to vedtak om vindkraft på Lutelandet.

Det er OED som avgjør "liv og død" ikke bare på Lutelandet, men også i videre kretser utenfor. OED har sjansen til å skape utvikling og bør ta den. Spørsmålet som OED må ta stilling til, er om Norge har råd til ikke å utvikle Lutelandets potensial. OED har verktøy for å fjerne det våte ullteppet og dermed å slippe inn lys, forventninger, ressurser og utvikling i området. OED bør derfor oppfordres til å gjøre det – i nasjonal interesse.

Konklusjon

En konsesjonen for dette eksempelet og vindkraftverket med 56 MW på Lutelandet i Fjaler kommune er at må inhiberes med begrunnelse i nasjonale interesser og behovet for alternativ utnyttelse av landområdet.

I forhold til forslaget om nasjonal plan for vindkraft viser dette eksempelet med vindkraft på Lutelandet at det vil være kontraproduktivt å tillate

vindkraft å bli oppført i ekskluderingsområder. Det å finne gode løsninger for ekskluderingsområder er minstlike viktig som å finne gode løsninger for områder som områder som i forslaget anses egnet for vindkraft. Det finnes en risiko for at de foreslåtte ekskluderingsområdene i den fortsatte behandlingen av nasjonal plan for vindkraft glemmes bort og overskygges av proteststormen mot vindkraft i foreslåtte egnede områder.

Dette er skrevet av John Skår somr er utdannet ved Norges Handelshøyskole, University of California og Uppsala Universitet. Han har vært knyttet til NHH, IUI, Stockholms Universitet, UNESCO, som professor ved Nord Universitet og nå professor em ved Karolinska Institutet. Skår har vært engasjert i offentlige prosjekter og utredninger i Norge og Sverige, i internasjonale forskningsprosjekter (EU) og i styrevirksomhet i Norge og Sverige.

Kontakt: John Skår, john.skar@ki.se, 0046706758988